

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК СУЧАСНИЙ АСПЕКТ МУЗИЧНО-ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми музично-освітньої діяльності вчителя початкової школи в контексті інтегративного підходу. Наголошено, що в умовах реформування української школи інтеграція визначається як один з найперспективніших напрямів її розвитку. Проаналізовано різні підходи до організації інтегрованого навчання: мультидисциплінарний, міждисциплінарний, трансдисциплінарний, окреслено шляхи впровадження їх в музично-освітню діяльність учителя початкової школи. Підкреслено, що в умовах інтегрованого навчання більш ефективно відбуваються взаємопроникнення і систематизація знань учнів, становлення у них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток творчих здібностей і креативного мислення.

Ключові слова: інтеграція, учитель початкової школи, музично-освітня діяльність.

Постановка проблеми. Сьогодні прагнення до інтеграції в освіті є загальнокультурною тенденцією. Реформування української шкільної системи на законодавчому рівні відображено в законі "Про освіту" (2017). Нова українська школа будується на засадах інтегративного підходу, інтеграція визначається як один з найперспективніших напрямів її розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інтегративних зв'язків у початковій школі актуальна для педагогічної науки. Сьогодні існують теоретичні дослідження різних напрямів інтеграції змісту педагогічної освіти, її методологічних засад (А. Андрущенко, І. Зязюн, В. Лутай); дидактичних і методичних основ забезпечення ефективності освітнього процесу засобами інтеграції знань (В. Бондар, Л. Куненко, Н. Ничкало, В. Слассьонін, О. Савченко); загальних питань впровадження інтеграційних підходів у галузі музично-педагогічної освіти (Л. Арчажникова, О. Бузова, О. Єременко, А. Козир, Л. Коваль, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька).

Актуальність проблеми підкреслюється існуючими протиріччями між: потребою сучасного суспільства в полікультурному спрямуванні національної освіти й недостатнім забезпеченням освіти молодших школярів кваліфікованим педагогічним керівництвом; значним попитом національної системи освіти на висококваліфікованих, ерудованих учителів початкової школи і недостатнім науковим розробленням шляхів їхньої ефективної музично-освітньої підготовки; можливостями впливу музичного мистецтва на становлення особистості й недостатнім рівнем дослідження проблеми підготовки майбутнього вчителя до інтегративної музично-освітньої діяльності. Тому, питання підготовки вчителів початкової школи до музично-освітньої діяльності в контексті інтегративного підходу потребують ґрунтовного дослідження.

Мета статті – проаналізувати інтегративний характер музично-освітньої діяльності вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У практиці початкової освіти ідея інтеграції не нова. Ще К. Д. Ушинський запропонував у курсі навчання грамоти одночасне формування двох найважливіших типів умінь – читання і письма. Яскравим прикладом проведення інтегрованих уроків був досвід В. О. Сухомлинського, його "уроки мислення серед природи" для 6-річних учнів у Павлівській школі. Якщо звернутися до історії педагогічної міжпредметної інтеграції, то: у 20-30 рр. ХХ ст. був поширений комплексний метод навчання; у 50-80 рр. ХХ ст. в освіті використовувалися міжпредметні зв'язки; у 80-90 рр. ХХ ст. проводилися інтегровані й бінарні уроки; поч. ХХІ ст. – впровадження інтегрованого навчання.

У перекладі з латинської інтеграція означає "сукупність" [2, с. 343]. Інтегрувати – об'єднувати щонебудь у єдине ціле [1, с. 500]. Інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, проникнення, взаємозближення, відновлення, єдності двох або більше систем, результатом якого є створення нової системи [3]. У педагогіці під інтеграцією розуміють процес і результат цілеспрямованого об'єднання або злиття в одне ціле диференційованих структурних елементів змісту освіти, методів, засобів, організаційних форм навчання, що веде до виникнення нових якісних можливостей цієї цілісності, а також до змін властивостей самих елементів [4, с. 6].

Учитель початкових класів як безпосередній і головний організатор навчання молодших школярів викладає всі шкільні дисципліни, що вимагає внутрішньопредметної та міжпредметної інтеграції. Слід зауважити, що в умовах інтегрованого навчання більш ефективно відбуваються взаємопроникнення й систематизація знань учнів, встановлення у них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток творчих здібностей і креативного мислення.

Музично-освітня діяльність учителя початкових класів має багато вимірів і напрямів, характеризується багатоаспектністю і складністю, адже здійснюється у своєрідному інформаційно-мистецькому середовищі. Саме музика, образотворче мистецтво, література, хореографія мають такий комплекс засобів художньої виразності, який пробуджує почуття прекрасного, дає свободу фантазії, активізує прояви інтуїції та ініціативи молодших школярів. Музично-освітня діяльність трансформується в педагогічно-мистецьку діяльність, яка є необхідною і важливою складовою вияву професійної компетентності вчителя початкових класів. Тому у формуванні професійних умінь учителя доцільно використовувати різні види мистецтва у їх взаємодії і взаємозв'язку з метою поглибленого й ефективного поєднання інформаційної і творчої функцій навчання.

Сьогодні в педагогіці існують різні підходи до організації інтегрованого навчання: мультидисциплінарний, міждисциплінарний, трансдисциплінарний. Розглянемо їх впровадження в музично-освітню діяльність вчителя початкової школи.

При мультидисциплінарному підході інтегрується навчальний зміст кількох предметів і при цьому не порушується цілісність навчальних дисциплін. Інтеграція матеріалу відбувається навколо однієї теми. Наприклад, тема "Пори року" вивчається в процесі інтеграції курсів "Я досліджую світ", "Музичне мистецтво", "Образотворче мистецтво"; тема "Мова наша солов'їна" – в процесі інтеграції курсів "Українська мова" та "Музичне мистецтво".

При міждисциплінарному підході взаємопроникнення навчального матеріалу з різних навчальних предметів більш поглиблено. Прикладом може служити інтегрований курс "Мистецтво", створений творчою групою під керівництвом Л. М. Масол. У цьому курсі інтегруються музичне і образотворче мистецтво у взаємозв'язках із синтетичними мистецтвами (хореографія, театр, кіно, цирк, мультиплікація).

При трансдисциплінарному підході навчання учнів відбувається на основі створення різноманітних проєктів. Планування проєктів умовно включає три етапи: обирання теми проєкту, організація навчального середовища, презентація проєкту. Прикладом такого підходу може бути дитяча театралізована творчість. Вона ґрунтується на комплексній імпровізації, яка поєднує у собі вокальну, інструментальну, рухову, танцювальну, ігрову, театралізовану діяльність учнів. Це може бути театралізація вокальних творів, пісень, ігор, творів для слухання, колективне створення казок тощо.

Підготовка фахівців, спроможних сформувати в учнів компетентність у сфері культури, можна розглядати як процес навчання у закладі вищої освіти, що забезпечує готовність майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності інтегрованого характеру. Н. Сінопальникова передбачає сформованість наступних структурних складників такої готовності:

- мотиваційно-ціннісний – формуються ціннісні орієнтації, потреби, інтереси, мотиви, цілі, переконання, що забезпечують усвідомлення й позитивне ставлення майбутнього вчителя до формування в учнів цілісних уявлень про навколишній світ, активність і зацікавленість студента в оволодінні теорією та практикою застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі;

- науково-теоретичний – передбачає опанування студентами системи психолого-педагогічних, предметно-методичних знань та уявлень про сучасні інтеграційні тенденції й процеси в початковій освіті, про загальнонауковий аспект понять "інтеграція", "педагогічна інтеграція", "інтегровані організаційні форми", про алгоритми інтеграції змісту початкової освіти й форми його засвоєння; про базові поняття та надпредметні (ключові), міжпредметні, предметні компетентності, що забезпечує початкова освіта; про види інтегрованих форм організації навчання молодших школярів, способи їх впровадження, функції й результати навчання на інтегрованій основі;

- практичний – полягає в оволодінні сукупністю вмінь, спрямованих на успішне використання інтегрованих форм організації навчання, а саме: гностично-діагностичних (уміння аналізувати й відбирати навчальний матеріал шкільних предметів для з'ясування узагальнених "наскрізних" понять і компетентностей, що формуються в початковій школі; виявляти й установлювати чітку ієрархію внутрішньопредметних, міжпредметних і позапредметних зв'язків), змістово-конструювальних (уміння утворювати й удосконалювати погоджену взаємодію між навчальними темами і дисциплінами початкової школи, розробляти навчальні завдання інтегрованого характеру, обирати доцільні інтегровані форми організації навчання, проєктувати та реалізовувати алгоритми їх використання), оцінно-прогностичних (уміння правильно оцінювати й передбачати результати застосування інтегрованих форм організації навчання) [4, с. 7].

Науковець О. Хижна у змісті підготовки майбутніх учителів початкової школи до забезпечення основ мистецької освіти учнів виявляє такі форми інтеграції:

- внутрішньопредметна – на основі впорядкування тезаурусу освітньої галузі фіксується ядро необхідних технологічних умінь та особливостей поліхудожнього мислення для успішної діяльності в інформаційному полі конкретної дисципліни;

- локально-епізодична відбувається на рівні окремих понять, визначень, структурних елементів (наприклад, взаємозв'язок музичного і візуального ряду, музичного і літературного тексту, поєднання прийомів, методів, жанрів з декількох видів мистецтва тощо);

- методологічна – реалізація інтегративного потенціалу освітньої галузі "Мистецтво" в міждисциплінарних процесах взаємодії наукового знання на культурологічному, філософсько-світоглядному рівні, на основі оперативного творчого обміну знаннями з різних галузей (наприклад, спів

розглядається як інтеграційний процес – фізіологічний, фізичний, гносеологічний, духовний, соціологічний, творчий тощо);

– інформатизаційна – оволодіння студентом знаннями й технологічними вміннями за допомогою сучасних інформаційних технологій;

– педагогічно-технологічна – оволодіння студентом знаннями і вміннями для ефективного використання сучасних, особистісно зорієнтованих, художньо-педагогічних технологій;

– тематична відбувається на рівні взаємопроникнення з декількох різних галузей знання тем, ідей, методів, теорій (наприклад, тема моря в мистецтві);

– модульна – через поєднання, аналіз і узагальнення різних видів мистецтва, а не окремих творів або їхньої тематики;

– особистісно зорієнтована – створення кожним студентом на основі означених форм інтеграції своєї власної, неповторної організації художньо-педагогічного знання, формування у нього інтегративного (трансверсального) мислення, здатного до особистісного самовизначення, до вільної життєтворчості, до соціально-психологічної інтеграції [5, с. 19].

Висновки. Погоджуючись з думками науковців визначаємо інтегративну музично-освітню діяльність учителя початкової школи як складну, багатогранну педагогічну діяльність, яка базується на мультидисциплінарному, міждисциплінарному та трансдисциплінарному підходах. На сучасному етапі реформування української школи однозначного вирішення доцільності використання одного з інтегративних підходів немає. Іде процес практичної апробації інтегрованого навчання молодших школярів. Тому подальше наукове дослідження проблем підготовки майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності в контексті інтегративного підходу залишається актуальним.

Використані джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, 2007. 1736 с.: іл.
2. Літвінов В. Д. Латинсько-український словник. Київ, 1998. 712 с.
3. Онлайн курс для вчителів початкової школи. Київ, 2018. URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-EDERA-OSVITORIA+ST101+st101/> (дата звернення: 15.03.2018).
4. Сінопальникова Н. М. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Харків, 2010. 20 с.
5. Хижна О. П. Теоретико-методологічні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2008. 44 с.

Pryshchepa O.

INTEGRATIVE APPROACH AS MODERN ASPECT OF MUSICAL AND EDUCATIONAL ACTIVITY OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHER

Elementary school teacher's musical and educational activity in the context of integrative approach is considered in the article. It is noted that in the conditions of reforming the Ukrainian school integration is defined as one of the most perspective directions of its development.

It is emphasized that the problem of integrative communications at elementary school is topical for pedagogical science and practice. Today there are researches of various directions of integration in pedagogical education. The aim of the article is formulated that lies in the analysis of integrative nature of elementary school teacher's musical and educational activity.

It is emphasized that there are various approaches to the organization of the integrated training in pedagogics: multidisciplinary, cross-disciplinary, transdisciplinary. Their introduction in elementary school teacher's musical and educational activity is considered. It is mentioned that in the conditions of the integrated training interpenetration and systematization of pupils' knowledge, formation of a complete and multidimensional picture of the world, creative abilities and flexible thinking development happen more effectively.

It is noted that training of specialists, capable to create pupils' competence in the sphere of culture is a process of training in an institution of the higher education that provides future elementary school teachers' readiness for musical and educational activity of the integrated character. Motivational and valuable, scientific and theoretical and practical components of students' readiness are emphasized. Integration forms in the content of future elementary school teachers' training for providing of pupils' art education bases are given: intrasubject, local and episodic, methodological, informatizational, pedagogical and technological, thematic, modular, personally-oriented.

It is emphasized that at present stage of reforming the Ukrainian school there is a process of practical approbation of younger school students' integrated training.

Key words: *integration, elementary school teacher, musical and educational activity.*

Стаття надійшла до редакції 16.03.2018 р.